

PsykiatriFondens UngdomsProjekt

Fireårigt pilotprojekt målrettet elever på ungdomsuddannelser og produktionsskoler i hovedstaden med henblik på at mindske frafaldet, optimere udbyttet af skolegangen og forebygge psykiske sygdomme og problemer.

Den 23. maj 2006

1.0 Baggrund og formål

1.1 Baggrund

Alt for mange unge med psykiske problemer får ikke den nødvendige støtte og hjælp. Det viser sig fx ved, at især unge piger i stigende grad plages af selvmordstanker og gennemfører selvmordsforsøg, og at flere og flere unge mennesker udviser selvskadende adfærd, fx skærer sig i arme og ben. Det er endvidere kendt, at omkring 10% af unge mennesker har social angst og 2% OCD (tvangstanker og tvangshandlinger), ligesom personlighedsforstyrrelser og ADHD er udbredt i målgruppen. Ofte er de unge ikke i stand til at tale åbent om det og får derfor ikke den fornødne hjælp og behandling. Disse forhold medvirker til, at en stor gruppe unge mennesker ikke er i stand til at tilegne sig den viden og de kompetencer, der bidrager til et godt liv, men tværtimod risikerer at blive isoleret samt at udvikle svære sociale og psykiske problemer.

PsykiatriFonden har siden 2001 haft fokus på oplysning til børn og unge om psykiske sygdomme og problemer. På baggrund af den indsamlede erfaring på området har fonden et udtalt ønske om at tilbyde en særlig informationsindsats til eleverne på ungdomsuddannelserne. Denne målgruppe har et stort uopfyldt behov for oplysning og vejledning om psykisk sygdom og psykisk sundhed – i 2003 afdækket i en undersøgelse (bestilt af LO), hvor den manglende støtte på særligt erhvervsuddannelserne blev fremhævet. Ifølge undersøgelsen falder 30% af eleverne på erhvervsuddannelserne fra, og 23,5% af eleverne begrundet deres frafald med personlige problemer. I folkeskolen har man PPR, på de videregående uddannelser har man studenterrådgivningen. På ungdomsuddannelserne er der ingen hjælp at få.

Senest har en rapport fra maj i år udsendt af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) konkluderet, at de uddannelsessvage unge ikke får støtte nok. Rapporten viser, at 40% af eleverne på landets produktionsskoler efterfølgende starter på en ungdomsuddannelse, størstedelen på en erhvervsskole. 56% af produktionsskoleeleverne, der starter på en erhvervsskoleuddannelse, falder fra inden for det første år. *Kilde: "Uddannelsessvage unge får ikke støtte nok", www.eva.dk.* I rapporten anses støtte til den enkelte sårbare elev som nøglen til fastholdelse af elever og dermed en øget gennemførelsesprocent.

Regeringens målsætning om, at 95% af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse, går fint i spænd med tanken om uddannelse til alle. Det er en

målsætning, som fonden bakker 100% op, men det er samtidig en målsætning, som uden tvivl vil placere flere udsatte unge på ungdomsuddannelserne. Den gode målsætning forudsætter således, som også EVA fremhæver, en skærpet indsats på ungdomsuddannelserne, hvad støtte og rådgivning angår. PsykiatriFondens UngdomsProjekt er et bidrag til denne støtte og dermed til fremme af målsætningen om uddannelse til alle.

1.2 Erfaringer

I Sønderjyllands Amt har man i projekt NetOpNu siden 1. juli 2002 tilbudt eleverne på ungdomsuddannelserne samtaler med en psykolog samt besøgt skolerne og undervist elever og lærere/studievejledere om trivsel. Elevsamtalerne sker på baggrund af henvisning fra studievejlederne, og 3-5% af eleverne gør i øjeblikket brug af tilbuddet. Angst, depression og sociale problemer er blandt de hyppigste årsager til elevernes mistrivsel. Misbrug er ligeledes et stigende problem. 10% af eleverne, der henvises til projektet, visiteres til egentlige behandlingstilbud, de resterende 90% skønnes at have tilstrækkelig hjælp ved samtalerækken. Eleverne får i gennemsnit 4,5 timers samtale. Projektets evalueringer har vist, at over 40% af de elever, der var frafaldstruet inden intervention, fastholdes på uddannelsen.

1.3 Relevante kommunale tilbud i hovedstaden

I folkeskolen, på gymnasier og hf har eleverne mulighed for at få psykologbistand via PPR-rådgivningen, hvis de skulle have brug for støtte. Er PPR-rådgivningen utilstrækkelig, kan man i fx Københavns Kommune henvise de 5-18-årige elever til Skolepsykiatrisk Center. For at komme i betragtning på Skolepsykiatrisk Center skal eleven henvises af PPR-psykologen, hvilket i praksis betyder, at elever på ungdomsuddannelserne, selv om de er under 18, ikke har tilgang til tilbuddet, idet de ikke har en PPR-psykolog tilknyttet.

I Københavns Kommune findes der desuden Ungdomsklinikken, hvor 14-25-årige kan henvende sig med sociale og psykiske problemer. De 14-18-årige har fortrinsret, og reelt kommer kun godt 10% af henvendelserne fra unge over 18 år. Ungdomsklinikken kræver ikke henvisning.

I Frederiksberg Kommune tilbyder Ungdomsrådgivningen gratis psykologsamtaler til unge under 25 år med henblik på at styrke den unges ressourcer, så vedkommende hurtigst muligt får en hverdag, der er befordrende for den fremtidige udvikling.

Endelig er der studievejlederne på ungdomsuddannelserne. Ifølge fondens erfaring har studievejlederen ofte funktion af rådgiver på mange andre områder end det rent studiefaglige, og studievejlederen anses som en nøgleperson i forhold til de unges trivsel på ungdomsuddannelserne. Ikke mindst ud fra den betragtning, at der ikke er andre ressourcer at trække på i elevernes nærmiljø. Som supplement til studievejlederen er der Ungdommens Uddannelsesvejledning og de regionale vejledningscentre.

1.4 Formål

Formålet med PsykiatriFondens UngdomsProjekt er at yde den nødvendige støtte til de udsatte elever på ungdomsuddannelserne, således at frafaldet forårsaget af personlige problemer mindskes.

Projektets formål er:

- At fastholde elever med psykiske problemer på ungdomsuddannelserne og dermed nedbringe antallet af elever, der falder fra ungdomsuddannelserne pga. personlige problemer

- *At* uddanne vejledere/kontaktlærere til i større omfang at kunne varetage støtte- og rådgivningsfunktionen i forhold til de sårbare elever
- *At* fremme den enkeltes ressourcer og evne til at få det optimale udbytte af undervisningen
- *At* aftabuisere psykiske sygdomme og problemer, så det bliver mere acceptabelt at have en psykisk sygdom eller psykiske problemer og at søge hjælp
- *At* forebygge, at psykiske problemer udvikler sig til behandlingskrævende psykiske sygdomme blandt eleverne på ungdomsuddannelserne
- *At* fremme tidlig opdagelse af elevernes psykiske sygdomme og problemer samt henvise til relevante støtte- og behandlingstilbud
- *At* fremme et sundt psykisk arbejdsmiljø på ungdomsuddannelserne
- *At* bidrage til regeringens ambition om, at 95% af en ungdomsårgang gennemfører en ungdomsuddannelse

2.0 Metode

2.1 Etablering

Snarest muligt indsamles erfaringer fra relevante eksisterende tilbud. De ovenfor listede relevante kommunale tilbud opsøges med henblik på etablering af samarbejde. Desuden afdækkes kommunernes tilbud i hele hovedstadsregionen med henblik på at blive inspireret af andre samarbejdskonstellationer end de åbenlyse i Københavns og Frederiksberg kommuner.

Primo 2007 ansættes to psykologer, en underviser og en administrativ medarbejder, der umiddelbart efter start sammensætter projektbeskrivelse, handlingsplan og udspecificering af workshop- og kursuskoncept (*jf. pkt. 2.3*) i samarbejde med relevante sparringspartnere i fonden og eksterne samarbejdspartnere. Oplysnings- og undervisningsmateriale udarbejdes og produceres og sendes til uddannelsesinstitutioner og kommuner (sagsbehandlere), de kommunale uddannelsesvejledninger samt de regionale vejledningscentre. Derudover tages initiativ til et samarbejde med de samlede foreninger af studievejledere, så tilbuddet implementeres så hurtigt som muligt. Projektet annonceres yderligere i relevante fagblade. Et lokale i PsykiatriFonden indrettes, så det egner sig til personlige samtaler, og en personbil indkøbes med henblik på at optimere teamets mobilitet og effektivitet. Primo 2008 udvides teamet med en psykolog, idet efterspørgslen på psykologsamtaler forventes at stige med udbredelsen af kendskabet til tilbuddet. Afhængig af kommunernes involvering og opbakning til projektet kan den tredje psykolog bevilges kommunalt (der er ikke taget hensyn til en kommunal tilførsel af ressourcer i budgettet).

2.2 Målgruppe

Den primære målgruppe er eleverne på ungdomsuddannelserne, primært 16-21-årige. Ungdomsuddannelserne består af:

- Gymnasier og hf
- Studenterkurser
- Hhx
- Htx
- Tekniske skoler
- Handelsskoler
- Social- og sundhedsuddannelser
- Pædagogisk grunduddannelse

Produktionsskolerne indgår ikke i ungdomsuddannelserne, men bør medtænkes i projektets målgruppe, da overgangen fra produktionsskole til ungdomsuddannelse anses som en sårbar periode, hvor forebyggelse af frafald på første år af den

efterfølgende ungdomsuddannelse synes særlig nødvendig (jf. pkt. 1.1). Desuden er det fondens erfaring fra børne- og ungeprojektet, at en forholdsmæssig meget stor del af eleverne på produktionsskolerne har psykiske problemer eller en psykiatrisk diagnose. Endelig anbefales det, at erhvervsskolerne får fortrinsret blandt ungdomsuddannelserne, idet det vurderes, at behovet for støtte her er særligt udtalt, og fordi erhvervsskolerne ikke har muligheden for at gøre brug af PPR-rådgivningen.

Den sekundære målgruppe er (kontakt)lærere og i særdeleshed studievejledere på ungdomsuddannelserne.

Der er i alt 43 ungdomsuddannelsesinstitutioner og fem produktionsskoler i Københavns og Frederiksberg kommuner.

2.2.1 Afgrænsning

Det anbefales, at projektet i den første fireårige periode begrænses geografisk til hovedstaden. I Københavns og Frederiksberg kommuner er der 43 ungdomsuddannelsesinstitutioner og fem produktionsskoler, hvilket vil udgøre et tilstrækkeligt grundlag for et foreløbigt pilotprojekt på området, således at metode, indhold og efterspørgsel afdækkes inden yderligere implementering. Afgrænsningen skal desuden ses på baggrund af erfaringerne i Projekt NetOpNu i Sønderjyllands Amt. Her var der i 2003-2004 ansat to psykologer og en administrativ assistent (fuldtid) til at varetage psykologsamtaler samt undervisning til i alt 15 uddannelsesinstitutioner i amtet. Personalet slog ikke til, hvorfor man ansatte en psykolog i 30 timer i andet halvår af 2003 (kilde: *Årsberetning 2003-2004, Vejledningsprojekt NetOpNu*). I hovedstaden er der over tre gange så mange institutioner, og en større geografisk dækning anses derfor ikke som realistisk uden tilførsel af yderligere ressourcer. Det er hensigten på sigt at implementere indsatsen, hvis succeskriterierne er opfyldt, først i region hovedstaden og siden i resten af landet. Udvidelsen forudsætter et tæt samarbejde med kommunernes supplerende tilbud.

2.3 Hvor mange elever kan fastholdes?

Ifølge tal fra Undervisningsministeriet gik der i 2004 13.383 elever på de tekniske skoler i Københavns og Frederiksberg kommuner. Ifølge LO's rapport vil 30% falde fra uddannelsen svarende til 4.015 elever. Erfaringer viser, at 40% af de frafaldstruede elever kan fastholdes på uddannelsen, og det ville således med den rette information og støtte være muligt at fastholde 1.606 elever på de tekniske skoler set over et helt uddannelsesforløb. Det samlede elevtal for ungdomsuddannelserne var i 2004 28.303 elever, hvilket med samme frafaldsprocent ville resultere i 8.491 frafaldne elever, hvor 3.396 elever ville kunne fastholdes med den rette information og støtte – dog skal tallet ses ud fra et forbehold om, at frafaldsprocenten på fx de gymnasiale uddannelser er lavere end på erhvervsskolerne. Der er dog ingen tvivl om, at mange tusinde frafaldstruede elever kan gennemføre en ungdomsuddannelse med den rette støtte.

2.4 Indhold

Indsatsen deler sig i to hovedtilbud til primærmålgruppen, eleverne:

1) Workshop

Eleverne gennemgår rollespil og øvelser, hvor stress og psyke tematiseres. Eksempler på workshops:

- Psykiske sygdomme og problemer
En indføring i, hvilke sygdomme og problemer der er udbredt i målgruppen, hvordan de kommer til udtryk, hvordan de forebygges og behandles samt konkrete henvendelsesmuligheder
- Stresshåndtering i praksis

Eleverne får indsigt i årsager til og symptomer på stress og får konkrete metoder til at håndtere stress i hverdagen

- Lær at markere
Eleverne får indsigt i nervøsitet – psykisk såvel som fysisk – og motiveres via konkrete redskaber til at deltage mere aktivt i undervisningen
- Eksamensangst
Eleverne lærer metoder til at håndtere eksamensnervøsitet og strukturere eksamenslæsning og eksamination

2) Samtaler

Eleverne tilbydes en række samtaler med en af projektets psykologer, hvor den enkelte elevs situation afdækkes, og en handlings- og studieplan udarbejdes i fællesskab.

Eleverne har selv mulighed for at kontakte projektets psykologer, og henvisning kan ske via studievejlederen på skolen.

Indsatsen målrettet lærere og studievejleder deler sig ligeledes i to typer:

1) Opkvalificering

Studievejlederne på skolen tilbydes en indføring i pædagogisk-psykologiske problemstillinger til anvendelse i deres daglige arbejde og med henblik på at styrke skolens ressourcer i forhold til identifikation af problemer og iværksættelse af handleplaner. Eksempler på kurser:

- Se signalerne
Om at få øje på elevernes psykosociale vanskeligheder
- Den svære samtale
Om at turde handle på signalerne og tage den svære samtale med eleven
- Vejledning og relation
Om relationens værdi og opbygning i forhold til vejledersituationen
- Vejledning vs. behandling
Om at kunne skelne mellem de to

2) Supervision

Lærere og studievejledere tilbydes supervision i forhold til arbejdsrelaterede problematiske oplevelser.

2.5 Organisering

2.5.1 Samarbejde med kommunerne

Projektet ønskes kommunalt forankring, idet det anses som forebyggende arbejde, hvilket overdrages til kommunerne med kommunalreformens ikrafttræden i 2007. I hovedstaden eksisterer p.t. et relevant projekt i hver af kommunerne (*jf. pkt. 1.3*), som synes oplagt at samarbejde med. Både Ungdomsklinikken og Ungdomsrådgivningen vil være til stor gavn i form af erfaringsudveksling og evt. i forhold til udbud af psykologsamtaler. Samarbejdsformen skal udforskes nærmere. Et samarbejde om tilbuddet af psykologtimer synes oplagt, men Ungdomsrådgivningen kan ikke med de eksisterende ressourcer imødekomme en udvidelse af målgruppe og funktion. Trods det er det afgørende, at tilbuddene samarbejder, så overlap forhindres, og synergieffekten fremmes.

Sagsbehandlere i de berørte kommuner skal adviseres om tilbuddet, ligesom samarbejde med praktiserende læger og ungdomspsykiatrien er nødvendigt i sikringen af den rette støtte og eventuelle behandling af den unge.

2.5.2 PsykiatriFondens andre aktiviteter

I PsykiatriFondens Børne- og UngeProjekt har fonden siden 2002 arbejdet med undervisning af 13-19-årige elever på folkeskoler, fri- og efterskoler og ungdomsuddannelserne samt fra 2005 tilbudt lærervejledning i at se signaler på mistrivsel, den svære samtale samt handlemuligheder. I projektet har folkeskolerne fortrinsret, hvilket betyder, at de mange ungdomsuddannelser i meget lille udstrækning har fået tilbuddet. Der er dog indhentet brugbar erfaring med undervisning på gymnasier, produktionsskoler m.fl.

Som en del af børne- og ungeprojektet er der etableret en hjemmeside med oplysning om psykiske sygdomme og problemer målrettet de 13-19-årige og deres lærere samt netrådgivning, hvor et ekspertpanel svarer på spørgsmål fra de unge. Det er tanken, at siden udvides til også at rumme informationer til målgruppen i ungdomsprojektet, og dele af indholdet kan anvendes i sin nuværende form, fx netrådgivningen.

PsykiatriFondens ErhvervsRådgivning har stor ekspertise i stresshåndtering og arbejdsmiljø og vil sammen med børne- og ungeprojektet udgøre en væsentlig sparringspartner i udarbejdelsen af undervisningsindhold.

PsykiatriFondens TelefonRådgivning vil ligeledes styrke projektet, idet rådgivningen er åben for alle fra kl. 11.00-23.00.

PsykiatriFondens ovenstående og mange andre aktiviteter – kursusvirksomhed, forlag og blad – anses for særdeles anvendelige i etableringen af et effektivt ungdomsprojekt. Ligeledes har fondens mangeårige erfaring med at formidle viden om psykiske sygdomme og problemer gjort fonden til en troværdig afsender med et omfattende og værdifuldt netværk.

2.6 Dokumentation og succeskriterier

Det overordnede succeskriterium for indsatsen er, at elevernes trivsel fremmes, således at frafald pga. personlige problemer mindskes. Registrering af årsagen til mistrivsel samt graden af fastholdelse skal indarbejdes fra projektets start og vil danne grundlag for en årlig evaluering af projektet. I evalueringen fremgår den årlige fastholdelses-procent, der anses for tilfredsstillende, hvis den er 25% eller derover.

Det er et succeskriterium, at samtlige elever tilbydes en afklarende psykologsamtale senest tre uger efter første henvendelse.

Kvantificerbare spørgeskemaer om elevernes viden om psykiske problemer og andre af workshoppernes emner udvikles og anvendes i forbindelse med afholdelsen. Kontrolgrupper af ikke-underviste klasser danner baggrund for effektmåling af workshopperne. Kvalitative interviews med studievejledere udgør dokumentationen af denne del af indsatsen. Et succeskriterium er, at elevernes viden inden for det valgte område er mærkbart større end blandt eleverne i kontrolgruppen, og at størstedelen oplever, at de kan anvende det lærte konstruktivt i forhold til deres videre uddannelsesforløb.

Det er et succeskriterium at udarbejde et forløb for vejledere og kontaktlærere med det formål at styrke deres evne til i højere grad at kunne varetage de udsatte unges problemer på stedet. Måling af denne indsats beskrives nærmere, når forløbet er sammensat.

Det er et succeskriterium at afholde minimum fire årlige udviklingsdage for studievejledere, hvor hverdagens problemfelter identificeres og diskuteres ud fra cases og eksterne fagfolk.

Det er et succeskriterium, at elever og studievejledere i hovedstaden bliver opmærksomme på tilbuddet.

3.0 Perspektiver

Pilotprojektet vil i løbet af fire år ved opfyldelse af de opstillede succeskriterier gøre en mærkbar forskel for eleverne på hovedstadens ungdomsuddannelser. Projektet vil desuden give indsigt i, hvor stort problemets omfang med personlige problemer er, og i hvor stor udstrækning det kan afhjælpes. Med en sådan viden vil det være muligt at implementere lignende tiltag i interesserede kommuner landet over. I PsykiatriFonden anser vi det for mest effektivt på sigt at uddanne nøglepersoner i kommunernes forebyggelsesafdelinger til at varetage lignende tilbud til eleverne på ungdomsuddannelserne. Set på den baggrund er pilotprojektet en måde at skaffe den ekspertise og praktiske erfaring, som siden skal danne grundlag for udbuddet af en egentlig uddannelse målrettet kommunens ansatte.

Udbredelsen vil desuden kræve en afdækning af lignende tilbud i hele landet, så kræfterne samles. Ifølge fondens oplysninger er det dog meget sparsomt, hvad andre amter tilbyder de unge på ungdomsuddannelserne.

Pilotprojektet vil, hvis de forventede resultater opnås, udgøre et godt argument for at indføre brugerbetaling, således at skolerne selv betaler en del af eller hele ydelsen. På den måde kan den økonomiske udfordring i en landsdækkende implementering lettes.

4.0 Økonomi

Projektet vil kunne etableres samt gennemføres i fire år for 12,6 mio. kr. Jf. vedlagte budget. Der er som nævnt ikke taget hensyn til en eventuel medfinansiering af Københavns og Frederiksberg kommuner.

5.0 Sammenfatning

Det skitserede ungdomsprojekt vil udgøre en uddannelses- og rådgivningsinstans for en målgruppe, for hvem der som de eneste i børne- og ungegruppen ikke er noget tilbud tilknyttet uddannelsesstedet. Målgruppen har åbenlyse psykiske problemer beskrevet ved den store frafaldsprocent på eksempelvis erhvervsuddannelserne samt statistikken for udbredelse af psykiske sygdomme og problemer i målgruppen, plus at der på erhvervs- og produktionsskoler synes at være tale om en overrepræsentation af udsatte elever. Der ligger således en åbenbar gevinst både menneskeligt og økonomisk i en målrettet indsats på ungdomsuddannelserne.

I dag gennemfører godt 80% af en ungdomsårgang en ungdomsuddannelse. Regeringen har en målsætning om, at vi skal op på 95%. En del af opfyldelsen af målsætningen skal findes i fastholdelse – særligt på de uddannelser, hvor frafaldet er størst. Danmarks Evalueringsinstitut peger på støtte som et centralt element – vi er nødt til at tilføre de unge ressourcer, hvis de skal leve op til kravene, hvis de skal overkomme deres personlige problemer og oparbejde de kompetencer, det kræver at gennemføre en ungdomsuddannelse. Særligt overgangen fra produktionsskolerne til erhvervsskolerne ser ud til at være problematisk, og det er allerede i denne overgangsfase, vi skal sætte ind med forebyggelse. Hvis uddannelse skal være for alle, kræver det, at uddannelsesinstitutionerne er indrettet, så de også rummer de sårbare unge.

PsykiatriFonden har stor erfaring med at oplyse om psykiske sygdomme og problemer også i forhold til børneungegruppen. Der eksisterer en om end sparsom erfaring med undervisning på ungdomsuddannelserne og en hastigt voksende erfaring med rådgivning af lærere. Fonden ligger således inde med omfattende viden på området og et værdifuldt netværk af sparringspartnere og eksperter, hvilket vil lette etableringen og gennemførelsen af det beskrevne projekt.

Det er fondens vurdering, at den skitserede indsats kan bidrage til at afhjælpe elevernes personlige problemer, mindske frafaldet og bedre det psykiske undervisningsmiljø på landets ungdomsuddannelser.